

Τέχνη της Εικονογραφίας -Του Φώτη Κόντογλου

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Η πάντιμος τέχνη της Εικονογραφίας της Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας, είναι μία ιερά τέχνη και λειτουργική, όπως είναι όλα αι εκκλησιαστικά τέχνη, όπου έχουν σκοπόν πνευματικόν. Αι άγιοι αυταί τέχνη δεν θέλουν να στολίσουν μόνον τον ναόν με ζωγραφικήν δια να είναι ευχ άριστος και τερπνός εις τους εκκλησιαζομένους, ή να τέρψουν την ακοήν των με την μουσικήν, αλλά να τους ανεβάσουν εις τον μυστικόν κόσμον της πίστεως με την πνευματικήν κλίμακα, όπου έχει διαβαθμίδας ήγουν σκαλούνια, τας ιεράς τέχνας, την υμνολογίαν, την ψαλμωδίαν, τήν οικοδομήν, την αγιογραφίαν και τας λοιπάς τέχνας, όπου συνεργούν, όλες μαζί, εις το να μορφωθή μέσα εις τας ψυχάς των πιστών ο μυστικός Πράδεισος, ο ευωδιάζων με πνευματικήν ευωδίαν. Δια τούτο, τά έργα των εκκλησιαστικών τεχνών της Ανατολικής Εκκλησίας είναι υπομνήματα εις τον θείον λόγον.

Η τέχνη των Εικόνων εις την Ορθόδοξον Εκκλησίαν λέγεται Αγιογραφία, ως ζωγραφούσα άγιο πρόσωπα και αγίας υποθέσεις. Ο δε αγιογράφος δεν είναι απλώς

έναν τεχνίτη όπου κάμνει μίαν αναπαραστατική ζωγραφιά επάνω εις κάποια θέματα θρησκευτικά, αλλά έχει πνευματικόν αξίωμα και πνευματικήν διακονίαν, την οποίαν επιτελεί εις την εκκλησίαν, ως ο ιερεύς και ο ιεροκήρυξ.

Η λειτουργική Εικών έχει θεολογικήν έννοιαν. Δεν είναι, ως είπαμεν, μία ζωγραφιά όπου γίνεται διά να τέρπη τους οφθαλμούς μας, η ακόμα διά να μας ενθυμίξη απλώς τά άγια πρόσωπα, όπως γίνεται με τας εικόνας όπου έχομεν δια να φέρνωμεν εις την μνήμη μας τους αγαπημένους συγγενείς και φίλους μας, αλλά είναι κατά τέτοιον τρόπον ζωγραφισμένη, ώστε να μας υψώνη από τον φθαρτόν κόσμον τούτον, και να μας κάμνη να οσφρανθώμεν εκείνον τον καινόν άέρα της Βασιλείας του Θεού. Δια τούτο δεν έχει καμμίαν ομοιότητα με τας ζωγραφίας όπου παριστάνουν με υλικόν τρόπον κάποια πρόσωπα, ακόμα και Αγίους, όπως γίνεται εις την θρησκευτικήν τέχνην της Δύσεως. Εις την λειτουργικήν εικόνα τά άγια πρόσωπα εικονίζονται εν αφθαρσία.

Δι' αυτήν την αιτίαν, η λειτουργική τέχνη δεν αλλάζει κάθε τόσο μαζί με τά άλλα ανθρώπινα πράγματα, αλλά είναι αμετακίνητος όπως η Εκκλησία του Χριστού, την οποίαν εκφράζει. Η ιερά παράδοσις είναι ο πύρινος στύλος όπου την οδηγεί μέσα εις την έρημον του ασταθούς κόσμου. Τούτο ξενίζει τους ανθρώπους του αιώνος τούτου, οι οποίοι δεν είναι εις θέσιν να εισδύσουν εις τον βυθόν της πνευματικής θαλάσσης, αλλά κολυμβούν εις την επιφάνειαν των αισθήσεων, παρασυρόμενοι από τά ρεύματα και τάς δίνας των υδάτων.

Η λειτουργική τέχνη τρέφει τον πιστόν με πνευματικά οράματα και ακούσματα, διυλίζουσα τα εισερχόμενα δια των πυλών των αισθήσεων, φαιδρύνουσα την ψυχήν αυτού με τον ουράνιον οίνον, και δωρούμενη εις αυτόν την ειρήνην της διανοίας.

Η παρούσα βίβλος είναι τεχνική και παραστατική, και ημπορεί ο αναγνώστης να νομίση ότι είναι άσχετος προς την θεολογίαν. Πλήν ας γνωρίζη, ότι εις την Ανατολικήν Εκκλησίαν τά πάντα είναι πνευματικά. Ούτω και εις την τέχνην της αγιογραφίας γίνονται πνευματικά ακόμα και τα βάνουσα εργαλεία, και τά χρώματα, και οι τοίχοι, και αι σανίδες, και όλα τά υλικά πράγματα καθαγιαζονται δια της χάρητος του Αγίου Πνεύματος, γινόμενα όργανα μιάς αγίας τέχνης.

Η τεχνική γνώσις ταύτης της τέχνης δεν είναι μόνον μία μηχανική εργασία, αλλά μετέχει από την πνευματικότητα και αγιότητα εκείνων των πραγμάτων όπου θέλει να παραστήση. Δια τούτο, και το τεχνικόν λεκτικόν της αγιογραφίας, αι ονομασίαι των εργαλείων και η έκφρασις όπου έχει το κάθε πράγμα εις αυτήν, έχει θρησκευτικόν χαρακτήρα. Και αυτά τά υλικά όπου μεταχειρίζεται ο Αγιογράφος, είναι ευλογημένα, ταπεινά, εύοσμα, λεπτά. Ούτω, διά να κάμη κάρβουνα με τα οποία σχεδιάζη, μεταχειρίζεται ξύλον άσηπτον ξηράς λεπτοκαρυάς ή μυρσίνης.

Δια να κάμη σανίδα επάνω εις την οποίαν θα ζωγραφίση την εικόνα, μεταχειρίζεται την κυπάρισσον, την καρυδέαν, την καστανέαν, την πεύκην ή άλλο δένδρον ευωδιάζον. Τα χρώματα είναι τά περισσότερα χώματα της γής οπού μοσχοβολούν όταν βραχούν από το νερόν, ιδίως εις την ζωγραφικήν του τοίχου, και ευωδιάζουν όπως τά βουνά κατά τά πρωτοβρόχια η ωσάν ένα καινούριον κανάτι με δροσερόν νερόν. Εις το αυγόν βάζει ο τεχνίτης και ολίγον όξος, δια να το διατηρήση. Τα βερνίκια μοσχοβολούν ωσάν θυμίαμα, και ο ασπαζόμενος την εικόνα αισθάνεται οσμ ήν ευωδίας πνευματικής. Τα υλικά της εικόνας είναι τά χρώματα οπού τα περισσότερα είναι χώματα, το αυγόν με το όξος, ο κηρός, το ρετσίνι των πεύκων, η εύοσμος σαντράκα, το μαστίχι, το μέλι, το κομμίδι της μυγδαλιάς. Με ένα σύντομον λόγον η αγιασμένη τούτη τέχνη δεν μεταχειρίζεται χονδροειδή και πηκτά υλικά, όπως η κοσμική ζωγραφική οπού μεταχειρίζεται λινέλαια κάκοσμα και χρώματα πηκτά και βούρτσες χονδρότριχες.

Όσον διά το λεκτικόν της αγιογραφικής τέχνης, είναι ωσάν να αναγινώσκη κανείς κάποιον συναξάρι ή άλλο βιβλίον της θρησκείας, όταν διαβάζη κανέν τεχνικόν βιβλίον οπου να διαλαμβάνη δι αυτήν την τέχνην. Ούτω, αναγινώσκει λόγια όπως είναι τά ακόλουθα: Φιαλόεσσα εκκλησία, σεμνοχρωμία, στύλβωμα, περί λινών, περί λινωχρών , περί πυρρωδισμού, περί προπλασμού, περί σαρκωμάτων, περί λαμμάτων, περί κινναβάρεως, ερμηνε ία των μέτρων, ιστορία, ιστορίζω τοίχον, περί χρυσώματος, περί λινοκοπίας, πώς να ποιήσης βαφήν να σστιλβώνεται, βάλε εις χυβάδαν ψυμίθι με διάκρισιν, κατασταλακτή, όξος αγνόν, χρώμα θαυμασιώτατον, αγιοκέρι, προπλαστάρι, λαμματίζω, λαγαρίζω ασβέστην, άφησε να ψυχιάση ο ασβέστης, βάλε την όψιν, περί ομματοφρυδίων, περί γλυκασμού, περί γανώματος, καθάρισον με λαγοπόδι, χρυσοκονδυλιά και χρυσοκονδυλίζω, β άλε εις την χωνίαν, άρτυσε βαφήν, τά ομματόκλαδα, κατενώπιον. κ.ά.

Ομιλώντας διά τεχνικά πράγματα, οι αγιογράφοι μεταχειρίζονται πολλάκις λόγια θρησκευτικά και θεολογικά, ως είναι δια παράδειγμα τά ακόλουθα: <<γράψον τά ψυμιθίας όχι με μόνον άσπρον, αλλά με ολίγην ώχραν, δια να είναι ταπειναί και κατανυκτικά>>, ή <<οι βαφές έχουν ούτω πολλήν γλυκύτητα και ευσέβειαν>>, κ.ά.

Το κάλλος εις την λειτουργικήν ζωγραφικήν είναι κάλλος πνευματικόν, και ουχί σαρκικόν. Η τέχνη αύτη είναι νηστευτική και λιτή, εκφράζουσα τη πτωχεία τα πλούσια, και όπως είναι το Ευαγγέλιον και η Παλαιά Διαθήκη συνοπτικά και συντομολόγα, ούτω και η Ορθόδοξος αγιογραφία είναι απλή χωρίς περιττά στολίδια και ματαίας επιδείξεις.

Οι παλαιοί εκείνοι αγιογράφοι ενήστευαν, δουλεύοντας, και οπόταν άρχιζαν μ ίαν εικόνα, άλλαζαν τα εσώρουχά των, διά να είναι καθαροί έσωθεν και έξωθεν, και

εργαζόμενοι έψαλλαν, δια να γίνεται το έργον των με κατάνυξιν και δια να μην μετεωρίζεται ο νούς των είς τα εγκόσμια.

Δι' αυτό, αι κατ' εξοχήν λειτουργικαί και καταναυκτικώτεραι Εικόνες φαίνονται δύσμορφοι εις όσους έχουν το πνεύμα του κόσμου τούτου, τά δε πρόσωπα δεν έχουν κατ' αυτούς <<είδος, ουδέ κάλλος>>, καθ' όσον <<το φρόνημα της σαρκός έχθρα εις Θεόν>>(Ρωμ. η' 7).<< Η σάρξ επιθυμεί κατά του πνεύματος, το δε Πνεύμα κατά της σαρκός>>(Γαλ.ε',17). Εις τας ιεράς εικόνας <<η σάρξ εσταύρωται σύν τοις παθήμασι και ταις επιθυμίαις>>. Το πνευματικόν κάλλος των είναι <<η καλή αλοιώσις>> όπου έλεγεν ο Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος ότι έβλεπεν εις τα νηστευτικά πρόσωπα των πνευματικών τέκνων του, κατά την νηστείαν της Μεγάλης Τεσσαρακοστής.

Η Μυστική Πύλη, η κατ' Ανατολάς, είναι και έσται κεκλεισμένη δι' όσους καταγίνονται με την σαρκικήν γνώσιν, η οποία <<φυσιοί>>, ήγουν κάμνει υπερήφανον τον άνθρωπον, κατά τον απόστολον Παύλον. Ενώ , <<οφθαλμοί Κυρίου επί τους ταπεινόφρονας, του ευφράναι αυτούς>>.

Όσην ευλάβειαν και ταπείνωσιν και πίστιν είχαν οι αγιογράφοι οπού εποίησαν τας σεβασμίας και αγίας εικόνας, άλλην τόσην ευλάβειαν και ταπείνωσιν και πίστιν πρέπει να έχωμεν και ημείς οπού τάς προσκυνούμεν, δια να αξιωθώμεν την μυστικήν χάριν οπού διαχύνεται από αυτάς, κατά τους λόγους τούτους του Αγίου Γρηγορίου του Θαυματουργού, όπου λέγει:<<Της αυτής δυνάμεως δείται προφητεύουσί τε και ακρωμένοις προφητών, και ουκ αν ακούσει προφήτου, ότω μη αυτώ προφητεύσαν Πνεύμα την σύνεσιν των αυτού λόγων εδωρήσατο>>

Από το βιβλίο του «ΕΚΦΡΑΣΙΣ της ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ» τόμος 2ος, του εκδοτικού οίκου «ΑΣΤΗΡ» ΑΛ.& Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. Β' έκδοσης Αθήνα 1960.

Πηγή: rel.gr